

Fecr Yayınları: 445

HASAN TURABİ'NİN DÜŞÜNÇESİNDE
DİN VE SİYASET

Dr. Öğr. Üyesi Kamile ÜNLÜSOY

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
VADİ GRAFİK TASARIM VE REKLAMCILIK LTD. ŞTİ.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA • Tel: 0 312 395 85 71
(Sertifika No: 47479)

1. Baskı: Ağustos 2021

ISBN: 978-625-7879-88-0

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

HASAN TURABİ'NİN DÜŞÜNÇESİNDE DİN VE SİYASET

Dr. Öğr. Üyesi Kamile ÜNLÜSOY

Ankara 2021

Dr. Öğr. Üyesi Kamile ÜNLÜSOY

Kamile Ünlüsoy, 2002 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 2005 yılında SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsünde “İslam Düşünce Tarihinde Vesâyet Problemi (Hicri I. ve II. Asırlar)” isimli yüksek lisans çalışmasını, 2012 yılında “Tarihî Şahsiyeti ve Anadolu İnanç Kültüründeki Tasavvuruyla Hz. Ali (XIII.-XVI. Yüzyıllar)” adlı doktora çalışmasını tamamladı. 2002-2010 yılları arasında SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsünde, 2010-2012 arasında SDÜ İlahiyat Fakültesinde araştırma görevlisi olarak çalıştı, 2012’de yardımcı doçent olarak atandı. 2016-2017 yılları arasında Tübitak, 2219 Post-Doktora Araştırma Bursuyla 8 ay The University of Edinburghta alanıyla ilgili çalışmalar yaptı. SDÜ İlahiyat Fakültesinde doktor öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. İyi düzeyde İngilizce ve Arapça bilmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
GİRİŞ	9
1. Amaç ve Önem	9
2. Kaynaklar	12
3. Metot	20
4. Tarihsel Arka Plan	21
5. Dini Arka Plan	31
a. Hatmiyye/Mirganiyye Tarikatı	38
b. Mehdi Hareketi ve Ensâr	41
c. Ulema	46
d. İslamî Hareketler	50
6. Siyasî Arka Plan	60
a. Hatmiyye/Mirganiyye'nin Siyasete Katılımı	63
b. Ensâr'ın Siyasete Katılımı	64
c. <i>İhvân-ı Cumhuriyyin</i> 'in Siyasete Katılımı	65
d. Komünistlerin Siyasete Katılımı	66

I. BÖLÜM

HASAN TURABİ'NİN HAYATI VE SİYASÎ FAALİYETLERİ

1. Çocukluk ve Eğitim Yılları	69
2. Ekim Devrimi	79
3. Numeyri Dönemi	82
a. Mayıs Devrimi	82
b. Numeyri'yle İttifak Yılları	87
c. Şeriatın İlanı	93
d. Numeyri-Hasan Turabi İttifakının Sonu	98
e. Sâdık el-Mehdi Dönemi	100
5. Ömer el-Beşir Dönemi	103
a. Ömer el-Beşir'le İttifak Yılları	103
b. Ömer el-Beşir-Hasan Turabi İttifakının Sonu	124
6. İslamî Hareket Liderlerinin Hasan Turabi'yle İlgili Yorumları	139
7. Hasan Turabi'ye Yöneltilen Siyasî Eleştiriler	142

II. BÖLÜM

HASAN TURABİ'NİN DİN ANLAYIŞI

1. Tevhid -----	149
2. Tecdid -----	159
3. Mezhepler-----	166
a. Şii-Sünnî İlişkisi -----	167
b. Selefilik -----	172
4. Tasavvuf -----	177
5. Güncel Dinî Meseleler -----	179
a. Mehdilik-Kiyamet Alametleri-----	179
b. Sahabenin Adaleti -----	181
c. Kadın -----	183
d. İslam Ekonomisi -----	193
e. İrtidat -----	196
f. Recm -----	198
6. Hasan Turabi'nin Tekfir Edilmesi -----	198

III. BÖLÜM

HASAN TURABİ'NİN SİYASET ANLAYIŞI

1. İslah ve Devrim -----	205
2. İslamî Uyanış-----	213
3. İslam Devleti -----	215
4. Hükümü'ş-Şa'b-Şûra -----	221
5. Laiklik -----	225
6. Ümmetçilik -----	227
7. Cihad-Terör -----	229
8. Dış Siyaset -----	231
a. Komşu Ülkeler-----	232
b. Irak -----	239
c. İran -----	241
d. Filistin -----	242
e. Türkiye-----	244
f. Batı-----	248

SONUÇ-----	255
KAYNAKÇA -----	261
DİZİN -----	287

ÖN SÖZ

Coğrafi ve stratejik açıdan önemli bir konumda bulunan ve bu sayede Antik çağdan itibaren köklü medeniyetlere ev sahipliği yapan Sudan'ın yakın tarihinde, dinî ve siyasî meseleler iç içe olduğu gibi sorunlar da çok yönlü ve karmaşık bir görünümdeydi. Bu coğrafyada ortaya çıkan Ensâr, Hatmiyye, Hareketü't-Tahrîrî'l-İslamî İhvân-ı Müslimîn ve Hareketü'l-İslamiyye gibi dinî-siyasî gruplar, sorunların çözümünde mühim roller üstlendiler. Sudan'ın İslamlaşmasına ve bağımsızlık serüvenine büyük katkı sağlayan bu gruplar, ülkeyi sömürge sultanından kurtarabilme çabalarında kendilerine dayatılan baskılara karşı çıkarken, İslam devleti ve şeriatla yönetim taleplerini de hiç gündemlerinden düşürmediler. Bağımsızlık sonrasında askerî rejimler ve demokrasi denemeleri arasında süregelen Sudan siyasetinde, tüm halkın yönetime iştirak edeceği bir İslam devleti kurabilme hedefiyle ülkesinin inşa sürecine aktif bir biçimde katılan Hareketü'l-İslâmiyye'nin meşhûr ve karizmatik lideri Hasan Turabi, bu çalışmanın konusunu teşkil etmektedir.

İslam dünyasında daha çok, dinî ve siyasî meselelere yönelik akılcı, tecdidî ve entelektüel yaklaşımlarıyla tanınan Hasan Turabi, Cemaleddin Afgânî, Muhammed Abduh, Hasan el-Bennâ ve Mevdûdî gibi Müslümanların temel sorunlarına Sudan'ın kendine özgü şartlarında çözüm bulmaya çalışan çağdaş İslam düşünürlerindedir. Bu bakımdan üzerinde çalışılmayı hak eden önemli bir şahsiyettir. Batı dünyasında Hasan Turabi ve hareketi hakkında çok sayıda bilimsel çalışma bulunmasına rağmen Türkiye'de durum biraz farklıdır. Ülkemizde son yıllarda Sudan'la ilgili bilimsel araştırmalarda bir artış gözlemlenmesine rağmen, Hasan Turabi hakkında bir bilimsel boşluk bulunmaktadır. Bu çalışmanın gayesi, böyle bir boşluğun doldurulmasına nacizâne bir katkı sağlayabilmektir.

Çalışmada emeği geçen kıymetli hocam Prof. Dr. Mehmet Saffet Sarıkaya'ya, Sudan'dan kitapların temininde yardımcı olan arkadaşlarıma ve her daim desteklerini esirgemeyen ailemin bütün fertlerine teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca kitabın basımını üstlenen Fecr Yayınevi'ne ve emeği geçen tüm çalışanlarına şükranlarımı sunarım.

Dr. Öğr. Üyesi Kamile ÜNLÜSOY
Isparta 2021